

„Rólunk, de nélkülünk” – A karlócai békéről és annak megítéléséről

Megjelent: <https://ujkor.hu/content/rolunk-de-nelkulunk-a-karlocai-bekerol-es-annak-megiteleserol>

A karlócai béke helye a történelemben

1699. január 27-e az európai és magyar történelem egyik meghatározó állomása. Több, mint egy évvel korábban, a kilencéves háborút lezáró rijswijki békekongresszus óta csend honolt a nyugat-európai hadszíntéren, 1699. január 26-án, a Karlóca falu mellett felállított sátorvárosban pedig az oszmán-török és császári-királyi követek között is létrejött az 1683 óta tartó, hosszú visszafoglaló háborúnak véget vető béke. Utóbbival elsősorban a közel három hónapig tartó vita- és tárgyalássorozatot, másodsorban a 15 éve zajló törökellenes háborút, harmadsorban pedig az oszmán-török állam csaknem 160 éves magyarországi uralmát zárták le. A karlócai béke a magyar történelem kevészer és felületesen vizsgált békekötései közé tartozik, a rijswijki békeegyezménnyel foglalkozó hazai historiográfia pedig az utóbbi években, évtizedekben kezdett bővülni. Le kell szögezni, hogy a kettő együtt korszakhatárt képez. Egy olyan időszak – a 17. század második fele – határának tekinthető, amely sok vonatkozásban jelentős változásokkal, mindenekelőtt az európai nagyhatalmi struktúra átrendeződésével végződött. Az alábbi cikkben a karlócai béke történeti emlékezetét és megítélését, jelentőségének sokszínű értékelését vizsgálom egyes történészi vélemények kiemelésével, illetőleg igyekszem rámutatni olyan lehetséges – további – kontextusokra, amelyekben a karlócai béke történelmi szerepe interpretálható.

„Sine nobis de nobis” – többoldalú jelentéstartalom

Rólunk, de nélkülünk („Sine nobis de nobis”) – e találó aforizma jelen cikk kontextusában kétféleképp értelmezhető. Egyrészt, bár a karlócai béke létrejötte függött a magyarországi hadszíntér eseményeitől, a visszafoglaló háború hadműveleteinek kimenetelét és a török ellen vívott harcokat lezáró későbbi békeegyezmény sorsát alapvetően inkább az 1648–1699 közötti időszak nyugat-, illetve közép-európai diplomácia- és hadtörténeti összefüggései határozták meg. A másik értelmezés közismert a korszakkal foglalkozó történészek körében, ez ugyanis a Karlóca mellett rendezett békekonferenciára vonatkozik. Annak ellenére, hogy a békeszerződés elsősorban a Magyar Királyságot érintette (tehát a résztvevő követek „rólunk” döntöttek), magyar képviselőket nem hívtak meg a tárgyalásokra (azaz „nélkülünk” jött létre a béke), emiatt kommentálták a békét e szavakkal a magyar rendek.

A karlócai béke változatos megítélése egyes történészi vélemények tükrében

Elöljáróban le kell szögezni, hogy a karlócai béke a magyar, illetőleg a Lajtán túli történetírásban egyaránt relatíve keveset vizsgált békeegyezménynek minősíthető, ennek megfelelően a kifejezetten e témát vizsgáló szakirodalom rendkívül szűk. Ez abból a szempontból érthetetlen, hogy a karlócai béke már a kortársak szemében korszakos jelentőségű diplomáciatörténeti momentumot jelentett, ehhez képest napjaink számos történészi véleményében nem kap különösebb hangsúlyt a békekötés – annak kidomborításán túl, hogy a törökkel szembeni területi nyereségek tekintetében kiemelt jelentőséggel bír. A Magyar Királyság történetében vitathatatlanul fordulópontot képez: egyfelől – mint békeegyezmény – az évtizedek óta hanyatló török uralom végnapjainak (nemzetközi) jogi manifesztációjaként, másrészt egy új korszak, a modernizáció és az Európához való felzárkózás nyitányaként fogható fel. Mielőtt azonban saját álláspontomra térnék rá, néhány szemléletes történészi állásponton,

véleményen keresztül kívánok rámutatni a modern történetírásban a karlócai béke változatos megítélésére. Terjedelmi okok miatt e tekintetben nem törekszem széles körű szintézisre, egyidejűleg le szeretném szögezni, hogy jelen cikkben a marxista történetírásban megfogalmazott véleményeket nem vizsgálom. Ennek oka az, hogy a marxista történetírás képviselőinek távolról sem ideológiaszemleges véleménye megítélésem szerint nem képezi szerves folytatását a karlócai béke megítélése változásának a magyar történetírásban, s nehezen lenne összefüggésbe hozható a jelen cikkben említett történészi gondolatokkal.

A karlócai béke megítélésének analízisét a modern (polgári) magyar történetírás első évtizedeiben, a 19. század végi – 20. század eleji történészi munkák terrénumán kezdjük, amelyekben a békeegyezményt kiemelkedő jelentőségű eseményként értékelik. *A magyar nemzet története* című, Szilágyi Sándor történész szerkesztésében megjelent millenniumi könyvsorozatban a karlócai béke nem meglepő módon keveset tárgyalt téma, ugyanakkor nagy jelentőséget tulajdonít neki a vonatkozó fejezet írója, Acsády Ignác történész. Elsősorban a török európai befolyásának megtörését és a Magyarország „felszabadulásában” rejlő áldásos hatást emeli ki benne. Az ugyancsak Acsády által írt, *A karloviczi béke története* című műben, amelyet a szerző a béke aláírásának 200. évfordulójára készített, hangsúlyos nemzeti narratíva keretében teszi vizsgálat tárgyává a címadó békeegyezményt, s a 19. századi végi romantikus, a magyar népet és erényeit idealizáló nemzetfogalmat vetít vissza a vizsgált korszakra. Ennek segítségével igyekszik képet alkotni az olvasó számára a 17. század végének körülményeiről. A karlócai béke Acsády szerint a 18. századi újjáépítés alapját jelentette. A szerző elsősorban a magyarság „országépítő” munkáját, „geniusát” hangsúlyozza, amellyel a török háborúban elpusztult országot a „virágzó polgárosodás színhelyévé” varázsolta. Művében a karlócai békét szinte teljes egészében Mohács ellenpárjának tekinti, a magyarság újjászületését látja benne.

Néhány évtizeddel később, a két világháború között a Hóman Bálint és [Szekfű Gyula](#) nevével fémjelzett *Magyar történet* sorozat V. kötetében Szekfű írt röviden a karlócai békéről. A visszafoglaló háború sikeres végkimenetelét, valamint a béke létrejöttét a Szent Római Birodalomnak és az idegen (külföldi) hadvezéreknek tulajdonítja. Szerinte a német nép adta a legtöbb emberáldozatot a Magyar Királyság török uralta régióinak felszabadulásáért. Ez az általánosító megállapítás abból a szempontból cáfolhatatlan, hogy a visszafoglaló háborúban nem egy Magyar Királysághoz köthető haderő, hanem a bécsi udvar által fizetett, illetve az I. Lipóttal szövetségben álló Szent Liga által küldött katonákból álló hadsereg állomásozott a magyar hadszíntéren és üzte ki a törököt az országból. Tény, hogy sokszorosan több külföldi, mint magyar katonának ontották véré a törökök a határait tekintve folyamatosan változó magyar–török hadszíntéren 1683 és 1699 között – jelen összefüggésben a civil áldozatokkal nem számolva. A kurucokat – akik Lipót 1683-as amnesztiarendelete nyomán tömegével álltak át a császár oldalára – fegyelmetlenségük és képzetlenségük miatt nem szívesen alkalmazták csatákban. A magyar nemesség a visszafoglaló háborúban szintén nem vett részt olyan aktívan, mint 1663–1664 között, sőt az 1683-as török támadás alatt többen inkább behódoltak a nagyvezírnek, hogy a fosztogató török katonák birtokaikat ne háborgassák. Ugyanakkor a magyar lakosság háborús tehervállalását lehetetlen figyelmen kívül hagyni. Az udvar a császári sereg ellátását a köznépre hárította, az alsóbb társadalmi rétegek így rengeteget szenvedtek a katonák ellátásának nehézségeitől és kegyetlenkedéseitől (különösen Antonio Caraffa császári tábornok volt hírhedt e tekintetben; bővebben ld. F. Molnár Mónika – Szalai Ágnes művét a szakirodalomjegyzékben). Visszatérve Szekfű fejtegetéseire, ő a karlócai békével azon 16. századi magyar politikusok döntésének helyességét igyekszik igazolni, „*akik Magyarországot sorsát mindegyre a német birodalomhoz kötötték*”. Leszögezhető, hogy a dualizmus kori

romantikus magyar nemzeti narratívával ellentétben Szekfű már lényegesen más álláspontot fogalmazott meg a karlócai békével és a 17. század második felének történetével kapcsolatban, s elsősorban a külföldiek, mindenekelőtt a németek szerepét hangsúlyozta a béke létrejöttében, ezzel egyidejűleg dicsérte a magyarságot a hatalmas háborús terhek viseléséért.

A karlócai béke újabb – 20. század második feléből származó – megítélése köréből két neves 18. század kutató történész, Kosáry Domokos és Ifj. [Barta János](#) véleményét kívánom kiemelni. Kosáry Domokos *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867* című munkájában a Habsburg Monarchiát és annak jelentőségét, súlyát először az európai egyetemes történelem keretei között helyezte el, reflektált a korabeli nyugat-európai politikatörténeti változásokra, a karlócai békével kapcsolatban pedig elsősorban az államkonglomerátum nagyhatalommá válására mutatott rá. Természetesen a magyar viszonyok között is igyekezett vizsgálni a békeegyezmény előzményeit, hatását – kiemelte negatív következményeit, illetőleg Magyarország kedvezőtlen, „leigázott” politikai helyzetét a Monarchián belül. Ehhez képest [Barta János](#) megerősíti azt az általános megállapítást, hogy a karlócai béke a 18. századi újjáépítés, „fejlődés” alapját jelentette. A *18. század története* című művében ütközteti az „elfeledett békekötésről” korábban megfogalmazott pozitív és negatív történészi álláspontokat, e körben utal korábbi történészi véleményekre, s egyetért azzal, hogy a karlócai béke egyik legnagyobb pozitívumaként könyvelhető el az ország felszabadulása az oszmán-török uralom alól. Ugyanakkor vizsgálatában olyan – 19. századi – véleménynek is hangot ad, amely a karlócai békét inkább a Magyar Királyságra nézve káros tényezőnek tekinti. Cáfolja azokat a véleményeket, amelyek szerint a karlócai béke Mohács ellenpárja lenne, ugyanis a békekötés

„következményeiben hiába keresnénk azokat a jelenségeket, amelyek Karlócát Mohács tényleges ellenpárjává tehetnék.” (Ifj. Barta, 2000, 12.)

A Karlócán – s az azt megelőző 16 évi háborúzás során – történetekben azért kereshetnénk Mohács és annak következményei ellenpárját, mert 1526-ban a mohácsi csataterén az ország olyan – főként politikai szempontból jelentős személyi – veszteségeket szenvedett el, amelyek a Magyar Királyság (lét-)biztonságát fenyegették. Ez a kiszolgáltatottság járult hozzá a következő évtizedekben ahhoz, hogy az ország az addigi területi integritását elvesztette. Ezzel szemben a 17. század végén joggal remélhették a hazai kortársak azt, hogy az európai hatalmak összefogásából megindult visszafoglaló háború az oszmán-török uralom összeomlásához és Szent István államának felszabadulásához, az önálló államiság visszanyeréséhez vezet majd. Ez a remény bizonyos szempontból megvalósult, amennyiben a Magyar Királyság területe a Temesköz kivételével valóban ismét keresztény uralkodó jogara alá került. Az ország azonban nem vált önállóvá, azaz nem nyerte vissza azt (maradékta)lanul, amit a 16. század során elvesztett. Éppen emiatt nem tekinthetjük Karlócát Mohács ellenpárjának. Visszatérve Ifj. Barta meglátásaihoz, ő a béke pozitív aspektusai közé sorolja az állandó háború és pusztítás megszűnését, egyúttal megállapítja, hogy a karlócai béke nyomán kialakuló, az európai abszolút állami berendezkedésekhez hasonló közjogi viszonyok fokozatos kiépülése, illetve az erre irányuló törekvések előtérbe kerülése a kortársakban bizalmatlanságot ébresztett, így a béke megítélése nem volt – nem lehetett – egyöntetűen pozitív a korabeli politikai elit köreiben, amit a „sine nobis de nobis” („rólunk, de nélkülünk”) fordulat is kifejezésre juttat. Megítélése szerint a 2000-es évek történészi köreiben – változatlanul – hasonló vélemény élt a békeegyezménnyel kapcsolatban, elvégre abban a kérdésben, hogy az ország „idegen” uralom alá került, nehezen képzelhető el pozitív irányba tartó paradigmaváltás a történettudományban.

A fenti három korszakban – a dualizmus időszakában, a két világháború között és a 20. század utolsó évtizedeiben – a karlócai béke értelmezése, megítélése között jelentős eltérések fedezhetők fel. A dualizmus korából idézett megállapítás kapcsán azt tapasztalhatjuk, hogy abban a „klasszikus”, romantikus, „hős-nemzeti” narratíva köszön vissza, s az idézett történész a magyar nemzet szabadsága függvényében alkotott véleményt – egyáltalában a Habsburg-korhoz hasonlóan – a Karlócán történekről. Ehhez képest a két világháború közötti történetírásból kiemelt [Szekfü Gyula](#) gondolatain – részben a Monarchia összeomlása folytán Magyarországot érintő politikai fordulatok, valamint a történettudomány módszereiben és narratívájában bekövetkezett változások hatására – már elmozdulás észlelhető az anakronisztikus nemzetdicsőítő elbeszéléstől az objektivitás talaján álló történészi interpretáció irányába, s a törökellenes harcokban kapott külföldi segítség kiemelése, illetőleg a magyarságot a németekhez fűző szoros történelmi kapcsolat hangsúlyozása válik meghatározó szemponttá a béke jelentőségének értelmezése kapcsán. A 20. század végi történetírás két képviselője, Kosáry és Ifj. Barta meglátásai vonatkozásában viszont az tapasztalható, hogy mindketten igyekeznek objektív alapon, politikailag értéksemleges módon áttekinteni a béke előzményeit, „pozitív” és „negatív” aspektusait is, ily módon egy kiterjedt, komplex vizsgálatra épülő konklúziót, álláspontot kialakítani. Napjaink hazai történetírásában kétségtelenül elfogadott tézis az, hogy a karlócai béke korszakhatárnak tekinthető, amely meghatározta a Magyar Királyság történetének direktíváját a következő évtizedekben, azt pedig nem állítható, hogy a karlócai béke restaurálta volna azt, ami 1526-ban elvesztett, legkevésbé az ország politikai önállóságát. A békeegyezmény megítélése azonban továbbra sem nélküli maradéktalanul a (politikátörténeti) értékalapú elfogultságot. A Magyar Királyság történeti összefüggésrendszerében egyelőre utópisztikusnak tűnik egy olyan értékelés megjelenése, amely egyértelműen pozitívan közelíti meg a karlócai békét. Amíg ugyanis a magyar történeti köztudat – főként az 1848/49-es forradalom és szabadságharc és következményei során tapasztaltakra támaszkodva – elnyomóként, hódítóként, zsarnokként tekint a Habsburg-dinasztiára, addig egy olyan békeegyezmény, amely a korábnál még szorosabbra vonta a Habsburg-ház és a Magyar Királyság közötti köteléket, nem részesülhet hangsúlyosan pozitív elbírálásban, s ilyen vélemény nem is tud gyökeret verni hazánkban.

Az eddigi szempontokon túl hogyan becsülhetjük fel a karlócai béke jelentőségét?

Kiindulópontként leszögezhetjük, hogy a karlócai békeszerződés több szempontból a kora újkori európai egyetemes történet egyik meghatározó békeegyezményének tekinthető. Jelentőségét három kontextusban érdemes megvizsgálni: a Magyar Királyság, illetőleg a Habsburg Monarchia történetében, valamint az európai (hatalom)politikátörténetben.

A karlócai békével kétségtelenül hazánk nyert a legtöbbet. A Temesköz kivételével Szent István országának csaknem teljes területe felszabadult a majd' 160 éves török uralom alól, amely a folyamatos határmenti csatározások és a török portyázások miatt az egykori Hódoltság területén fekvő települések pusztulását eredményezte, amelynek következtében demográfiai stagnálást állt be. Akik tehettek, a 16. század közepén már elmenekültek az érintett vidékekről. A folyamatos hadmozgások és fosztogatások megszűnésével az országban elkezdődhetett a Nyugathoz való felzárkózás, az újjáépítés, Acsády Ignác szavait idézve „a magyarság újjászületése”. Ugyanakkor a karlócai békét politikátörténeti szempontból korántsem tekinthetjük a magyar történelem legelőnyösebb békeegyezményének. A török veszély megszűnése, legalábbis a fenyegetettség messzemenő csökkenése lehetővé tette a bécsi udvar hatalomkoncentráció felé tett törekvéseinek ismételt előtérbe kerülését. A Portával szembeni

hadi és diplomáciai sikerek hatására a bécsi udvarban felvetődött a kérdés, hogy mi legyen a visszafoglalt, hatalmas területek sorsa. Az ügy egy konkrét közjogi probléma köré körvonalazódott, amelyben a magyar rendek és a császári udvar érdekei ütköztek. A konfliktust az udvar álláspontja váltotta ki, amely a kor neves természetjogi teoretikusának, Hugo Grotius-nak azon tézisére hivatkozva tartott gyakorlatilag kizárólagos igényt a visszahódított területek feletti rendelkezés tekintetében, hogy

„a hódító a meghódított területen a fennálló jogrendet fönntartani nem köteles, az intézményeket és törvényeket tetszése szerint alakíthatja át.” (Fraknoi, 1922, 4.)

Ezen kívül egy udvari értekezleten olyan állítások is elhangzottak, hogy

„a császár Magyarországot saját kardjával maga hódította meg, [...] a magyarok összes jogaikat hűtlenségük következtében elvesztették.” (Uo.)

Ezekből az idézetekből világosan kirajzolódik, hogy az uralkodó és tanácsadói nem vélték úgy, hogy a felszabadult területek *ipso iure* (a jog erejénél fogva, automatikusan) visszatértek volna a Szent Korona – és a magyar rendek – fennhatósága alá. Éppen ellenkezőleg, le kívánták őket választani a Magyar Királyságról, s közvetlenül udvari irányítás alá akarták vonni azokat. I. Lipót a Magyar Királyságot leigázott tartományként, saját fegyvereivel visszafoglalt területként kezelte. Igyekezett olyan új közigazgatást kiépíteni, amely a visszafoglalt – s jogszerűen a Szent Koronához tartozó – területek feletti rendelkezés tekintetében maradéktalanul az udvar számára biztosított jogot.

Azt egyébiránt hozzá kell tenni, hogy az udvar elképzelése mögött saját érdekeik mellett kötelezettségvállalásaik teljesítése is meghúzódott. A visszafoglaló háború ugyanis óriási költségeket emésztett fel, amelynek előteremtésére mind a Magyar Királyság, mind a Habsburg Monarchia egymaga képtelen volt, így szükség volt a német birodalmi rendek, illetőleg különféle pénzemberek pénzügyi támogatására is, amelyet valamilyen anyagi fedezetből vissza kellett fizetni. A bécsi udvar azonban a megelőző évtizedek és az éppen folyó háború miatt pénzhiánnyal küszködött, így készpénzzel aligha tudta hitelezői igényeit kielégíteni. A felszabadító háborúval járó területi nyereségek azonban kapóra jöttek, mivel az udvar földadományokkal megfelelően ki tudta volna egyenlíteni tartozásait. Csakhogy idegen személy birtokszerzéséhez a Magyar Királyság területén a magyar rendek jóváhagyására lett volna szükség, ennek bevárására pedig az udvarnak sem ideje, sem hajlandósága nem volt.

A császári udvar a földek felosztására külön bizottságot állított fel *neoaquistica commissio* („újszerzeményi bizottság”) néven. Azok a magyar nemesek, akik családi birtokaikat a 16. századi török hódítások idején veszítették el az ország középső területein, jogosan követelték volna vissza uradalmaikat a királytól. Sajnos azonban sokuk a hiányzó címereslevél folytán hiába igényelte ősei földjét. A földkérdés megoldása évekig ütközőpont maradt a király és a rendek között, s csak a 18. század elején rendezték az ügyet. Ezek alapján Karlócat vitathatatlanul korszakhatárnak tekinthetjük, noha fontos kiemelni, hogy a békeszerződés ambivalens következményekkel járt: egyfelől megteremtette a Magyar Királyság újjáépítésének és felzárkózásának lehetőségét, másfelől a békekötéshez vezető visszafoglaló háború megindulásának és véghezvitelének anyagi és politikai hátterére tekintettel a bécsi udvar határozott álláspontja az országot érintő alkotmányos kérdésekben évekig, tágabb összefüggésrendszerben évtizedekig ütközőpontot jelentett a dinasztia és a magyar rendek között.

A Habsburg Monarchia vonatkozásában a karlócai béke jelentősége szorosan összefügg az előbbieken már említett tényezőkkel. Az államkonglomerátum szempontjából a békeegyezmény legfontosabb eleme a hatalmas területi nyereség volt, amely a dunai monarchiát kelet-közép-európai nagyhatalommá emelte. A Habsburgok hatalmi súlypontja már 1648-ban saját birodalmuk felé tolódott el, hiszen a vesztfáliai béke nem vonatkozott az osztrák örökös tartományokra és a Cseh Királyságra, így itt a Habsburg-uralom töretlen maradt. A karlócai béke lezárta azt a folyamatot, amely a 17. század derekán a császári hatalom gyengülésével kezdődött el, s a Habsburg-ház tekintetében fundamentális jelentőségű következményekkel járt: a dinasztia hatalma a század végére Közép-Európáról inkább Kelet-Közép-Európára, a Szent Római Birodalomról „saját” államkonglomerátumukra tevődött át. Immáron nagyhatalmi törekvéseiknek kizárólag a Habsburg Monarchia népességére, katonai és gazdasági erejére támaszkodva szerezhettek érvényt, a hatalomért vetélkedő többi európai állam segítségével nem számolhattak. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a 17. század utolsó két évtizedében a császári hatalom – a törökkel és a franciákkal szemben vívott eredményes küzdelem folytán – átmenetileg ismét megerősödött, s némileg elhomályosodott a vesztfáliai béke ellentmondásos emléke.

A karlócai béke az 1697-es rijswijki békével együtt az európai politikatörténet vonatkozásában fordulópontot képez. Rijswijkben, a kilencéves háborút lezáró békekongresszuson XIV. Lajos francia király először szenvedett diplomáciai vereséget uralkodása alatt a többi európai állammal szemben, így több – stratégiai szempontból jelentéktelen –, az újraegyesítések által uralma alá vont területről le kellett mondania. Az 1699-es karlócai béke következtében, amely a Habsburg Monarchia számára garantálta a tényleges nagyhatalmi státuszt, a Francia Királyság hegemoniája végleg megtört, s a rijswijki béke által Anglia súlya is megnőtt az európai hatalmak között. A korszak új hatalmpolitikai jelenségeként jelentkezett az európai hatalmak viszonylagos erőegyensúlyának megvalósulása, amelynek fenntartására különösen Anglia a későbbi századokban elkötelezetten törekedett. A nagyobb európai háborúkat lezáró békeegyezmények létesítése során kiemelt szempontként tartották számon a diplomatakt, hogy egyetlen állam se „győzze túl” a többi felet, hogy többé egyetlen uralkodó se jusson hegemon státushoz a kontinensen. Első alkalommal Rijswijk mellett az utrechti békerendszer kialakítása során jutott érvényre a hatalmi (erő)egyensúly koncepciója. A rijswijki, s a karlócai béke jelentőségét is abban ragadhatjuk meg, hogy mindkettő jelentős mértékben járult hozzá a korábbi bipoláris európai államrendszer multipoláris, több súlyponttal rendelkező hatalmi rendszerré formálódásához és legitimálásához. Míg a 16–17. században a Habsburgok hegemonikus törekvéseivel szemben alakult ki európai összefogás, addig a 17. század utolsó évtizedeiben már XIV. Lajosnak a *Monarchia Franciae* kiépítésére irányuló ambíciói letörésére jött létre internacionális összefogás.

Az említett két békeszerződés lezárta azt az 1648-tól 1699-ig tartó időszakot, amelyet alapjaiban határozott meg XIV. Lajos és I. Lipót hatalmi vetélkedése, s amely átrendezte az európai nagyhatalmi erőviszonyokat. A francia király sikeres háborúkat vezetett a császár és a Szent Római Birodalom ellen, a Habsburgok pedig franciaellenes törekvéseiket minden politikai célkitűzésük fölé helyezték – ily módon magyarországi törökellenes politikájuk is háttérbe szorult. A visszafoglaló háború megindulását és hadműveleteit a későbbiekben is döntő mértékben befolyásolta a nyugat-európai helyzet (ti. a kilencéves háború hadi eseményei). Lajos külpolitikájában elsősorban Lipót térdre kényszerítésén fáradozott, aminek érdekében minden, a Habsburgok ellen kirobbant felkelést támogatott a Magyar Királyságban, a Portát pedig követei útján szinte folyamatosan egy Bécs elleni hadjáratra ösztönözte – tegyük hozzá:

sikeresen. A Bourbon–Habsburg párharc utolsó nagy felvonásának a spanyol örökösödési háború (1701–1714) tekinthető, amelynek első éveiben azonban „Nagy” Lipót, a török felett diadalt arató császár-király, a nagyhatalommá avanzsálódott Habsburg Monarchia sokat látott és tapasztalt uralkodója távozott az élők sorából. XIV. Lajos hosszú országglása alatt legfontosabb külpolitikai célját soha nem érte el: a Habsburg-házi császárok által vezetett Szent Római Birodalom halála után is fennmaradt, a német rendek összetartása megerősödött, a Habsburg Monarchia pedig a karlócai békének köszönhetően a viszontagságos 17. századból győztesként, valódi nagyhatalomként került ki a harcokból.

Molnár Dániel

Felhasznált források:

[Acsády Ignác: Magyarország története I. Lipót és I. József korában \(1657-1705\). Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1898.](#)

[Acsády Ignác: A karloviczi béke története. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1899.](#)

Ifj. [Barta János](#): A tizennyolcadik század története. Pannonica Kiadó, Budapest, 2000.

Ifj. [Barta János](#): Újjáépítés és modernizáció. Új remények a kétfejű sas árnyékában. 1699-1795. Kossuth Kiadó, Budapest, 2020.

F. Molnár Mónika – Szalai Ágnes: Önkényeskedés, avagy a parancsok teljesítése? Antonio Caraffa szerepe a magyar történelemben. In: J. Újváry Zsuzsanna (szerk.): Oszmán–magyar viszony a 16–18. században. Szent István Társulat, Budapest, 2020, 309–330.

Fraknoi Vilmos: A Habsburg-ház trónöröklési jogának megállapítása az 1687/8-ik évi Országgyűlésen. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1922, 4., elérés helye: http://real-eod.mtak.hu/8733/1/MTA_ElnokokFotitkarokMunkai_FraknoiVilmos_275951.pdf

[Gebei Sándor: A karlócai béke kelet-európai összefüggései. Történelmi Szemle, 1999/1–2. 1–29.](#)

Gonda Imre – [Niederhauser Emil](#): A Habsburgok: egy európai jelenség. Gondolat, Budapest, 1978.

[Horváth Réka: A karlócai béke a korabeli londoni nyomtatott hetilapokban. Külügyi Műhely 2023/1–2. 386–411.](#)

[Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet IV. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1935.](#)

[Janžekovič, Izidor: The Balance of Power from the Thirty Years' War and the Peace of Westphalia \(1648\) to the War of the Spanish Succession and the Peace of Utrecht \(1713\). History of European Ideas 2023/3. 561–579.](#)

Kosáry Domokos: Újjáépítés és polgárosodás 1711-1867. Háttér Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1990.

[Kovács Zsolt: A Habsburg Monarchia legfőbb külügyi igazgatási szervei és külpolitikája a 17. század második felében. Külügyi Szemle, 2018/4. 49-65.](#)

Kovács Zsolt: Az európai hatalmi egyensúly kialakulása az 1697-es rijswijki béke során. Külügyi Szemle, 2017/3. 3-22.

Kovács Zsolt: XIV. Lajos és I. Lipót hatalmi versengése a Theatrum Europaeum tükrében. Udvari reprezentáció, diplomácia, háborúk. L'Harmattan, Budapest, 2020.

Marczali Henrik (szerk.): Nagy képes világtörténet 9. Az ujkor III. rész: Az absolutismus kora. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda – Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1902.

Molnár Mónika: A karlócai béke, 1699: Érdekek és kompromisszumok. Rubicon 2019/11. 90-97.

Báró Nyáry Albert: A bécsi udvar a XVII. század végén. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Kiadása, Budapest, 1912.

Oross András: Európa Génusza. Savoyai Eugén élete és kora (1663-1736). Kronosz Kiadó, 2019.

R. Várkonyi Ágnes: Buda visszavívása, 1686. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1984.

Rózsa György – Szakály Ferenc (szerk.): Buda visszafoglalásának emlékezete, 1686. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1986.

Sára János: A Habsburgok és Magyarország (950-1918). Athenaeum, Budapest, 2001.

Tóth István György: A karlócai béke, 1699. Rubicon 1997/2.

Brigitte Vacha (Hrsg.): Die Habsburger: eine europäische Familiengeschichte. Verlag Styria Graz-Wien-Köln, 1992.